

YALÇIN KÜÇÜK'ÜN SABAHATTİN ALI'NİN ÖLÜMÜ İLE İLGİLİ "TEZLER"İ ÜZERİNE NOTLAR

Yalçın Küçük, son "çalışması" **El Kitabı**'nın, Sabahattin Ali'ye ayırdığı sayfalarında (Küçük 1997 s. 149-164), şu "tez"ine yer veriyor: «...Sabahattin hem Ali Ertekin ve arkadaşları aracılığıyla kaçmayı düşünüyor ve hem de, Milli Emniyet'e bunları yakalatarak, kaşışını güvence altına almak istiyor. Çeşitli çalışmalarda ortaya çıkardığım olgular, bunda en küçük bir kuşku bırakmıyor.» (Küçük, 1997 s. 162)

Bu oldukça ağır ithamın kanıtları nedir? Küçük bu noktada 1) Necip Fazıl imajı ile dolu olduğunu belirttiği bir S. Ali imajı ve bu imaj ile ilgili, tekrarlamak istemediği ve özetlemekten de vebadan kaçarcasına kaçındığı daha önceki yazdıkları; 2) S. Ali'nin ölüm tarihi ile bağlantı kurduğu bir gazete haberini kanıt olarak gösteriyor.

Bu kanıtlar acaba Küçük'ün "tez"ini kanıtlayabilmesi için yeterli mi? Bu soruya cevap ararken, birinci kanıtın sonucu olarak değerlendirdiğimiz ikinci kanıt öncelikle ele almak yararlı olacaktır. Çünkü Küçük, S. Ali'nin "kişiliğinden" hareketle vardığı subjektif verilere dayalı sonucu, maddi bir veriyle desteklemek için ikinci "kanıtı" ileri sürmekte.

Şarlok Holmes'in yaratıcısı Canon Doyle'u çok okuduğunu, bazı sonuçlar çıkardığını söyleyen Küçük, S. Ali'nin nasıl öldürüldüğü ile ilgili bir "kurgu" oluşturuyor. Buna göre, davanın görüldüğü mahkemenin, S. Ali'nin cesedinin bulunduğunu kayıtlara 16 Haziran 1948 olarak geçirdiğini, bu nedenle de bu tarihin özel bir öneminin olması gerektiğini ileri sürüyor. Ancak, yine aynı mahkemenin, S. Ali'nin ölüm tarihinin kayıtlara 2 Nisan 1948 olarak geçirdiğini, bu tarihin de bir önemi olması gerektiğini belirtmeyi "unutuyor" (Küçük 1997 s.162).

16 Haziran 1948 tarihinin, S. Ali'nin öldürülmesi davasında mahkeme kayıtlarına geçmesinin nedeni, 5 Haziran tarihinde Kırklareli'nin Sazara köyü yakınlarında bulunan iskelet halindeki bir cesedin, önce bir köylüye ait olduğunun düşünülmesi, köylünün yakınlarının bunu doğrulamamaları üzerine, 17 Haziranda tutulan bir zabıtlı kimliği tespit edilemeyen birisi olarak gömülmesi, ardından, S. Ali'nin öldürüldüğünün ortaya çıkmasından sonraki gelişmelerde, kemikler üzerinde yapılan inceleme sonucu bulunan cesedin S. Ali olduğunun düşünülmesi. Yani, Küçük'ün «ölümü, öldürülmesinden altı ay kadar sonra açıklandı» dediği, anılan cesedin bulunuşundan altı ay sonra S. Ali'ye ait olduğunun "anlaşılması". Cesedin hayvanlar tarafından kısmen yenmiş ve yenmemiş kısımlarının tanınamayacak kadar bozulmuş, çürüyerek iskelet haline gelmiş olması ise, bulunuşundan birkaç ay önce öldüğünü düşündürüyor (Sülker 1968 s. 94). Cesedin S. Ali'ye ait olduğunu kabul etmemek, aynı zamanda «ölümü, öldürülmesinden altı ay kadar sonra açıklandı» değerlendirmesini de kabul etmemek demek¹. Ancak Küçük, cesedin S. Ali'ye ait olmadığını ileri sürüyor ve S. Ali'nin öldürüldüğünün açıklandığı Ocak ortalarından altı ay geri giderek S. Ali'yi Haziran 1948 ortalarında "öldürüyor".

Küçük, 16 Haziran 1948 tarihinin mahkeme kayıtlarına geçmesinin, farklı bir özel önemi olduğuna inanarak, bu tarihi bir ip ucu olarak kabul ediyor ve 1948 yılının Haziran ayına ait gazeteleri tarıyor; aradığı "delilleri" 19 Haziran 1948 tarihli **Vatan** gazetesinde "buluyor". Araştırmalarının devamında ise istediği sonuca ulaşıyor, S. Ali'nin nasıl öldüğü sorusunu aydınlatıyor ve bulgularını teatral bir dille aktarıyor.

Küçük'ün aktarımına göre, 19 Haziran 1948 tarihli **Vatan** gazetesinden "Bulgarlar Hududumuzda Bir Hadise Çıkarttılar" başlıklı bir haber yer alıyor. Gazete hep bununla meşguldür. "Bulgar Çetecileri Bir Köyümüzü Bastılar" yazısı da çok büyük hurufatla yazılmıştır. Küçük, aradığı ip ucunu ise, "Köy Halkından Bir Vatandaş, Bu Müsademede Şehit Düştü" satırlarında buluyor.

Küçük, bu çatışma haberini gazetelere resmi makamların verdiğiinden hiç kuşku duymuyor. Çatışma çıktığından da kuşku duymuyor. Ve **Vatan** gazetesinin çatışma çıkan köye gönderdiği muhabiri Mehmet Ali Yalçın'ın, S. Ali davasını izlemiş olmasından dolayı bir "uzman" olduğundan da emin.

Çünkü, Küçük'ün «*Artık haberlerin istediği(m) ve kurduğu(m) türden gelişeceğinden hiç kuşku duymadığı*»nı belirterek yaptığı aktarıma göre, 21 Haziran 1948 tarihli gazetede, öldüğü bildirilen köylü, "sünnetli bir çeteci"ye dönüşmüştür. Ve yine Küçük'e göre bu, Milli Emniyet'in tuzağının iyi işlediğini, Bulgaristan'a kaçmak isteyenlere ateş edildiğini ve kaçacakları almak için bekleyenlerin de ateşe karşılık verdiğini, çatışma çıktığını ve S. Ali'nin burada öldüğünü göstermektedir. M.A. Yalçın bu konunun uzmanıdır, bu olayı iyi bilmektedir, ancak ne yazık ki Küçük'ün araştırmaları sırasında ölmüştür ve Küçük kendisinden bilgi alamamıştır.

Küçük, 19 Haziran 1948 tarihli gazete haberi konusunda kısmen haklıdır. Anılan tarihlerde Bulgaristan sınırında bir çatışma olmuştur ve bu çatışma gazetelere de yansımıştır. Çatışma sadece **Vatan** gazetesinde değil, başka gazetelerde de yer almakta. Ancak gazetelerdeki haberlerde Küçük'ün aktarımından farklı bir yan var. 19 Haziran 1948 tarihli **Vatan** gazetesinde olay, "*Çarpışmada köy halkından Selim oğlu Mehmet adında bir vatandaş yaralanarak kısa bir müddet sonra vefat etmiştir. Ayrıca musademe esnasında yaralı olarak ele geçirilen bir Bulgar çetecisi de bugün ölmüştür.*» (**Vatan** 19 Haziran 1948 s. 3) sözleriyle yer almakta. 20 Haziran 1948 tarihli **Vatan** gazetesinde de olay yinelenirken, Selim oğlu Mehmet ile çeteci Bulgar'ın ölümleri ayrı ayrı, hiç bir karışıklığa yer vermeyecek şekilde belirtilmiş. 21 Haziran 1948 tarihli **Vatan** gazetesinde ise, Küçük'ün iddiasının aksine bir "röportaj" yer almakta. Mehmet Ali Yalçın'ın hazırladığı, Selim oğlu Mehmed'in nasıl öldüğünün ayrı, Bulgar çetecinin nasıl yakalanıp öldüğünün ayrı hikaye edildiği bu röportaja, altı sayfa yayınlanmasına izin verilen **Vatan** gazetesinin 4. sayfasında iki tam sütunluk yer ayrılmış.

19 Haziran 1948 tarihli **Cumhuriyet** gazetesindeki küçük bir haberle duyurulan olaya, 20 Haziran 1948 tarihinde daha geniş yer verilmiş. Olay yerine gönderilen **Cumhuriyet** muhabirinin ulaştırdığı bilgilerle hazırlanan ve başlığında "ev sahibi vuruldu, bir çeteci de geberdi" cümlelerine rastlanan haberde şu bilgiler yer almakta: «*...Lalapaşa kazasının Kalkansöğüd köyü yakınındaki hudud kulemiz evvelki gece saat 2 sularında, üç noktadan Bulgar çetesinin ani taaruzuna uğramıştır (...) Zifiri karanlıkta çetelerle muhafızlarımız arasında şiddetli bir müsademe cereyan ettiği sırada, bunlardan ayrılan 6-7 kişilik bir eşkiya kafilesi kuleye çok yakın mesafede olan Kalkansöğüd köyüne girmişlerdir. 60 hanelik olan köyün halkı silâh seslerine uyanmıştır (...) çete efradının, bu köyü çok iyi bildikleri ve maksadlı hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Zira sessiz adımlarla doğruca Selim oğlu Mehmedin evine gitmişlerdir (...) Yaralı Bulgar da arkadaşları ile birlikte kaçmak istemişse de pencereden atladıktan sonra köylüler tarafından yakalanarak, kaçmasın diye ayak bileğinden bir ağaca bağlanmıştır. Fakat fazla kan kaybettiğinden çok geçmeden ve ifade veremeden geberip gitmiştir. Gene bu sırada facianın cereyan ettiği odalara koşan ev halkı, Selim oğlu Mehmedi, ağzına pamuk tıkanmış ve muhtelif yerlerinden yaralanmış bir halde ölü*

olarak bulmuşlardır (...) Ölen vatandaşımızın cenazesi, bugün törenle gömülmüştür». Köyde iki kişinin öldüğü bilgisi, 21 Haziran 1948 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde, Dış İşleri Bakanı Necmeddin Sadak tarafından da tekrarlanıyor. Öldürülen çetecinin cebinde yağlı işkence ipleri, şişler ve otomatik tabanca bulunduğu bildirilen 21 Haziran 1948 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde, Bulgar çetecinin sünnetli olup olmadığı ise belirtilmemiş.

Bulgaristan sınırındaki bu olay **Vatan** ve **Cumhuriyet** gazetelerinin yanı sıra 19-21 Haziran 1948 tarihli **Ulus** ve **Son Havadis** gazetelerinde de benzer anlatımlarla aktarılmakta. Ancak bütün bu gazete haberlerinden, Küçük'ün, Kırklareli'nde öldüğünü kabul etmesine rağmen, nasıl olup da S. Ali'yi Edirne'nin Lalapaşa İlçesinin Kalkansöğüt köyünde "öldürebildiği" ise hiç bir şekilde anlaşılamamakta.

Görüldüğü gibi Küçük, var olan üç ölüyü birleştirip bir S. Ali ölüsü çıkartıyor. Önce S. Ali'ye ait olduğu düşünülen cesedin bulunuş tarihini ölüm tarihi yapıyor, ardından, bulduğu ölüm tarihine uygun ölü arıyor. Ve sonuçta, Selim oğlu Mehmed ile kan kaybindan ölen Bulgar çetecisinden, "şehit olmuş Türk köylüsünden sünnetli Bulgar çetecisine dönüşen", S. Ali olduğunu öne sürdüğü bir ölü "buluyor". Böylece, S. Ali'nin ölümünü aydınlatmış oluyor.

Küçük'ün kötü bir polisiye denemesi ve iyi bir **bilimde sahtekarlık** örnekleme olan "senaryo"sunun alt yapısını anlayabilmek için, Küçük'ün "Sabahattin Ali imajı"na göz atmak gerekmekte. Ancak, Küçük'ün S. Ali ile ilgili imajına göz atmadan önce, «*Sabahattin Ali üzerine yazdığımı bilenlerin olduğunu sanıyorum; yazdıklarımı tekrarlamayı hiç yapamıyorum ve özetlemekten vebadan kaçarcasına kaçıyorum.*» (Küçük 1997 s. 149) sözleri ile ilgili küçük bir parantez açmakta yarar var. Çünkü Küçük hiç de daha önce yazdıklarını tekrarlamayan ya da özetlemekten vebadan kaçır gibi kaçan birisi değil. Tam tersine, kendi söylediklerini üzerine basa basa tekrarlamaktan ve yeri geldikçe (ve hatta bazan yeri olmadığı halde) kendi kendini kaynak göstermekten son derece hoşlanmakta. Ve zaten **El Kitabı**'nın S. Ali'ye ayrılan sayfaları da daha önce yazdıklarının "biraz düzeltilmiş" kısa bir tekrarından başka bir şey değil (bkz.: Küçük 1980 s. 8 vdd.; 1982 s. 88 vdd.; 1987 s. 137 vdd.) . Ancak Küçük nedense bu bölümde bir şeyden gerçekten vebadan kaçarcasına kaçmakta: kaynak göstermekten². Vebadan kaçır gibi kaçtığı bir başka nokta da, özetlediği "tez"lerinden sonra yapılan S. Ali ile ilgili yayınlar. Örneğin; tırnak içine alarak dahi olsa, Ayşe İlhan'ın S. Ali'yi deli olarak nitelediğini ileri sürüyor, ancak, Ayşe Sıtkı (İlhan)'ın yayınladığı mektuplarının (Sıtkı-Akın 1991) konuya ne gibi bir katkı sağladığını söylemek bir kenara, bu mektupların varlığından bile söz etmiyor³. Ya da S. Ali'nin **Marko Paşa** ve **Ali Baba**'da yayımlanan baş yazılarının, konuya nasıl bir yaklaşım getirdiğini belirtmiyor (S. Ali 1986). Bu iki kaynakla birlikte, her iki kaynağın da kullanıldığı Asım Bezirci'nin çalışmasından söz etmeyişi, okuyucu açısından oldukça talihsiz bir durum (Bezirci 1992).⁴

Küçük'ün vebadan kaçır gibi kaçtığı şeylerden birisi de her halde, konuyu ilk kez gündeme getirdiğinde yaptığı «*Buradan sonuca geliyorum. Burada «sünnetli çeteci» olarak ölen kimsenin Sabahattin Ali olduğunu iddia etmiyorum. Olabilir. Ancak Sabahattin Ali'nin buna benzer bir biçimde öldürüldüğüne inanıyorum...*» değerlendirmesinden (Küçük 1980 s. 12), «*Köylü Türk, Bulgar çeteciye çevriliyor ve bir de sünnet olmuş olduğu saptanıyor. Bu ölenin, Sabahattin olduğundan kuşku duymuyorum.*» değerlendirmesine (Küçük 1997 s. 164) nasıl gelindiğinin sorulması olmalı. Ne olmuştur, ortaya ne gibi yeni bir kanıt çıkmıştır da Küçük fikrini değiştirmiştir? Bilinmiyor. Küçük bu noktada kuşku duymadığını söylemekle yetiniyor. Oysa bilim, kuşku duymakla başlar.

Küçük, S. Ali ile ilgili imajının oluşumunu şöyle özetliyor: «*Araştırmaya başlarken kişiliği hakkında bir sezgim vardı; kolaycı, hep bir elinin yağda ve diğerinin balda olmasını isteyen bir tip düşünüyorum. Solculuğa bulaşmış ve solculuğu sömüren tipleri sevmiyordum.*» (Küçük, 1997 s. 160). Bu cümlelerden de rahatlıkla anlaşılacağı üzere aslında Küçük, biçtiği elbiseye adam arıyor. Üstelik bunu bir de "putları devirmek" adına yapıyor; devirecek put arıyor. Yıkacağı "put"u da kendi kendine yaratıyor. Çünkü bir eli yağda, bir eli balda, solculuğu sömüren bir S. Ali "tip"i ile, 1930-1947 tarihleri arasında defalarca hapishaneye girmiş, yazıları yüzünden mahkeme kapılarını aşındıran, hapishaneye girmekten kurtulmak için yurt dışına kaçmaya kalkışan, "müseccel komünist" S. Ali "tip"i birbirine pek uygun görünmemekte.

Bu nedenle de Küçük, yukardaki S. Ali'nin öldürülmesi senaryosunun alt yapısını oluşturan "Sabahattin Ali imajı" için sürekli bir bilgi manüpülasyonuna ve deformasyonuna gidiyor. Bunu yaparken de faşistlerin en çok sevdikleri yöntemi seçiyor ve en vurucu silah olarak "kişiliğe saldırı"yı kullanıyor. Bir psikiyatrist imişcesine davranıyor, kişilik çözümlemesine girişiyor. Israrla S. Ali'nin «*göründüğü kadar solcu olmadığını*», bir çok sağcı arkadaşı olduğunu ileri sürüyor. Küçük'ün çizdiği S. Ali portresine yönelttiği en ağır suçlama, bir yandan nazilere, diğer yandan ise TKP'ye çalışan, ikili oynayan bir ajan olduğu suçlaması.

Bir sanatçıyı küçümsemenin, aşağılamanın manevi olarak yok etmenin en kolay ve en etkili yolunun, yaptığının sanat olmadığını ileri sürmek olduğunu iyi bilen Küçük, S. Ali'nin eserlerini "değerlendirmeyi" de ihmal etmemekte. Her ne kadar başlangıçta edebiyat tarihçisi olmak istemediğini belirtse de, Küçük'e göre, S. Ali'nin hem hicviyesi hem de methiyesi estetikten yoksundur. Şiirleri şiir değildir. Öyküleri tartışmalıdır. Biri dışında romanları da öyle. O birisini Küçük'te çok sevmektedir ama, Nazım Hikmet'in abarttığı kadar yoktur. **İçimizdeki Şeytan**, öyle anti-faşist bir roman değildir, herhangi bir politikayla ilgisi yoktur. Neyseki biraz aşağılayarak da olsa, S. Ali'nin şiir diye yazdıklarının şarkı sözü yazarı olduğunu belirtmektedir (Küçük 1997 s. 157-159). Oldukça iyi bir edebiyat tarihi bilgisi gerektiren bu değerlendirmeleri, Küçük'ün "kişisel beğenisi" olarak değerlendirdiğimiz⁵ ve konusunda söz sahibi edebiyatçıların değerlendirmelerine her hangi bir etki yapacağını düşünmediğimiz için küçük bir detay dışında bu konuya girmenin gereksiz olduğunu belirtmekle yetineceğiz. Söz konusu küçük bir detaya gelince, Küçük'ün S. Ali'nin eserlerini ve kişiliğini değerlendirmesindeki en önemli kriterin, Küçük'ün "hasta" olarak nitelendirdiği Atsız'ın **İçimizdeki Şeytanlar**'da (Atsız 1940) uyguladığı yöntem olması. Buna göre, ilk aşamada yazar ile yazarın yarattığı kişilikler arasında bire bir ilişkiler kurulmakta, ikinci adımda yaratılmış kişilikler, kişiliği yaratan yazarın yerine geçirilmekte, üçüncü aşamada yazar ile bire bir özdeşleştirilen yaratılmış kişiliğe yöneltilen saldırılar yazarın kişiliği olarak değerlendirilmekte. Edebiyatçının ya da sanatçının kişiliğini parçalamaya yönelik bu faşizan yöntem, Atsız tarafından başarıyla uygulanmış, Küçük tarafından da başarıyla kopya edilmiş gibi görünmektedir. (Küçük 1980 s. 8 vd.; 1982 s. 98 vd)⁶.

Küçük'ün 1990'da Talat Turhan ve Süleyman Çakmak'ı kaynak olarak gösteren ve güvenilir bir araştırmacı olan Uğur Mumcu'nun konuya getirdiği katkıları yok da sayarak S. Ali'nin "polis" olduğunu ileri sürmesinin "maddi temelleri" nelerdir? "Sol" içindeki "polis" suçlamalarına, özellikle de aydınların "polis" suçlamalarına karşı eleştiri olarak, «*Türk aydını bir sürüsel durağanlığın içine girdiği zaman, durmayan polis olarak damgalıyor. Ayrışık bakamıyor, yanlış ve doğru kavramları henüz bilincine yerleşmiş değil; bilimsel bakış açısı pek zayıf. Kendinden ayrı davrananı eleştirmiyor, yalnızca hain ve aynı anlama gelmek üzere "polis" sayıyor.*» (Küçük 1986 s. 408-409) diyen Küçük «*...Sabahattin hem Ali Ertekin ve*

arkadaşları aracılığıyla kaçmayı düşünüyor ve hem de, Milli Emniyet'e bunları yakalatarak, kaçışını güvence altına almak istiyor. Çeşitli çalışmalarda ortaya çıkardığım olgular, bunda en küçük bir kuşku bırakmıyor.» (Küçük, 1997 s. 162) diyerek, "polisle işbirliği yapan S. Ali portresi"ni nasıl oluşturuyor? Küçük'ün bu konudaki en önemli "maddi" kanıtını yine kuşku duymaması oluşturmaktadır. Şöyle: «...Burada iki şık var. Sabahattin Ali kendi kaçışını Milli Emniyet'in mutlak bildiğini biliyor, olmalı. Bu durumda birinci şık şu: Sabahattin Ali, Milli Emniyetin bilmesine rağmen Milli Emniyeti atlatabileceğine inanıyor. İkinci ve daha güçlü şık ise şu: Sabahattin Ali, kendi kaçışına izin verilmesi karşılığında, Bulgaristan'a adam kaçıran şebekenin yakalanmasında Milli Emniyet ile işbirliği yapıyor. Bu ikinci şıkkın doğru olmamasını temenni ederdim. Ancak bu şıkkın daha güçlü ve doğru olduğuna inanıyorum. Çünkü birbirinden bağımsız olarak anlatılanların hepsi bu noktaya doğru yoğunlaşıyor (...) Nazım Hikmet de yazıyor: Sabahattin Ali 'ben elbette, bizim polis hafiyelerinden, müdürlerinden, içişleri bakanlarından zekiyim, akıllıyım' derdi. Muvaffak Şeref anlatıyor: 'Sabahattin Ali, Milli Emniyeti 'aldatabilirim' düşüncesindeydi. Böyle düşünen bir kimse Milli Emniyeti 'aldatmayı' dener» (Küçük 1980 s. 12-13). S. Ali'nin "polis" olmasının bütün öyküsü bu kadardır. Küçük'e göre S. Ali polis hafiyelerinden, müdürlerinden, içişleri bakanlarından daha zeki olamaz; böyle bir hakkı yoktur çünkü. Bu öykü asıl şu cümlelerde gerçek anlamını bulur: «Kişiliği budur; zekasının herkesi yenmeye elverişli olduğunu düşünüyor. Bu tür zekaları hiç sevmem.» (Küçük 1997 s. 156) İşte bu nedenle S. Ali "polis" olmak zorundadır. Çünkü hiç kimse Küçük'ten daha zeki olamaz; böyle bir olasılık bile Küçük'ün kin duyması için yeterlidir ve kendi sözleriyle «Kin, insana akıllı işler yaptır(r)» (Küçük 1997 s. 35).

Küçük'ün buraya kadar çok kısa bir şekilde aktarmaya çalıştığımız söz konusu çirkinlikleri niçin, ne adına yaptığı sorusuna cevap aramak pek bir anlam taşımamakta aslında. Dürüst olmayan, içtenliğine inanılmayacak birisinin neyi niçin yaptığının, hangi düşünceden yana olduğunun ya da olmadığının pek bir önemi olmasa gerek. Ama bir şey önemli; beyninin kıvrımlarındaki ırkçı nüveleri ortalığa bir tarlaya tohum atarcasına saçan Küçük'ün, insanı yaşamın öznesi olmaktan çıkarıp nesnesi haline getiren, «Suçlamanın da bir haysiyeti olmalı»dır (M. Fuat 1987 s. 6) dedirten, S. Ali'yi nazi casusu, Kemal Türkleri "hain", Enver Gökçe'yi, "bülbul" yapan (vb) "tezleri"ni, takındığı insanlık dışı tutumunu, olayları istediği ve kurduğu gibi geliştirmesinin sonuçları olan çirkinliklerini, bir takım "ilaçlı psikiyatrik terimlerle" açıklamamalı. Küçük'ün bilimsel sahtekarlıklarını, incelikli mantık oyunlarını, bulvar gazetecisi uslubuyla yaptığı "edebi denemeleri", paparazileri, keskin zekasına uygun bir "seviyede" değerlendirmemek kendisine karşı büyük bir haksızlık olur. Bunun için de konuya, «Aydın işbirliği yapmaya davet edilir ve aynı zamanda işbirliğinin nedenleri ortaya konulur. Böylece ikili bir yaşam sürmeye zorlanır. Faaliyetlerini önlemek için cezaevine konulan, yurtseverliğiyle ünlü bir insandır. Üstlenilen görev, ulusal bilinci oluşturan öğelere içinden saldırmaktır. Söz konusu aydından yalnızca işbirliği yapması beklenmez, aynı zamanda görüşlerine karşı çıkanlarla "özgürce" tartışması ve onları ikna etmesi içinde emir verilir. Bu, başka yurtseverlere dikkat çekmesini ve böylece muhbir görevi görmesini sağlamak için hayli ince bir yoldur. Şans eseri hiç muhalif bulamadığını söylerse muhalifler ona gösterilir ya da muhalif varmış gibi davranması söylenir» (Fanon 1994 s. 215) değerlendirmesi çerçevesinde yaklaşılmalı.

M. K. ADATEPE

KAYNAKÇA⁷

Atsız, [Nihal]

1940 **İçimizdeki Şeytanlar**, İstanbul, 1940, Arkadaş Basımevi, 16 s.

Bezirci, Asım

1992 **Sabahattin Ali: Yaşamı, Kisiliği, Sanatı, Hikâyeleri, Romanları**, genişletilmiş ve geliştirilmiş 4. bs., İstanbul, 1992, Çınar Yayınları, 279 s.

Fanon, Frantz

1994 **Yeryüzünün Lanetlileri** (Önsöz: Jean Paul Sartre) / çeviren: Şen Süer Kaya, İstanbul, Sosyalist Yayınları, 215 s.

Küçük, Yalçın

1980 "*Edebiyatta Histoğrafi Sorunları: Sabahattin Ali ve Ölümü*", **Edebiyat Cephesi**, (1980) 33-34 s. 8-13.

1982 "*Bir Estetik Kuramı*", **Yazko Edebiyat**, (1982) 16 s. 88-112.

1987 **Aydın Üzerine Tezler: 1830-1980**, cilt 3, 2. bs., İstanbul, 1987, Tekin Yay., 704 s.

1986 **Aydın Üzerine Tezler: 1830-1980**, cilt 4, İstanbul, 1986, Tekin Yay., 755 s.

1997 **El Kitabı: 1; İnsan**, İstanbul, 1997, Akış Yayıncılık, 400 s.

Memet Fuat

1987 "*Dürüst Olmayan İnsanlar*", **Adam Sanat**, (1987) 15 s. 5-8.

Sabahattin Ali

1986 **Markopaşa Yazıları ve Ötekiler**, Derleyen: Hikmet Altınkaynak, İstanbul, 1986, Cem Yayınları, 143 s.

Sıtkı, Ayşe-Akın, Doğan

1991 **Sabahattin Ali'nin Özel Mektupları: "İki Gözüm Ayşe"** / Yayına hazırlayanlar: Ayşe Sıtkı, Doğan Akın, İstanbul, 1991, Ataol Yayıncılık, 263 s.

Sülker, Kemal

1968 **Sabahattin Ali Dosyası**, İstanbul, 1968, Ant Yayınları, 174 s.

Adam Sanat, (1998) 147, ss. 69-74.

¹ Aslında Sabahattin Ali'nin ölümü, öldürülüşünden yaklaşık 8 buçuk ay sonra açıklanmıştır. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, S. Ali'ye ait olduğu düşünülen cesedin bulunuluşu 5 Haziran'dır ve bu tarih ile S. Ali'nin öldürüldüğünün açıklandığı tarih olan 12.01.1949 tarihi arasında yaklaşık 6 ay zaman farkı vardır. Ancak zamanla nedense bu tarih farkı, S. Ali'nin öldürüldüğü tarihe dönmüş/dönüştürülmüştür.

² Küçük, 1997'de ki son "çalışmasında", Sabahattin Ali ile ilgili olarak Vatan gazetesi dışında sadece şu kaynakları göstermektedir: 1) Reşit Ertüzün, **Sabahattin Ali Olayının Gerçeği**, İstanbul, 1985; 2) Bedri Rahmi Eyüboğlu, **Kardeş Mektupları**, Ankara, 1985; 3) Aziz Nesin, **Poliste**, 1973; 4) Atsız, **İçimizdeki Şeytanlar**, İstanbul 1940.

³ Oysa Küçük 1982'de şunları yazmakta: «...Ayşe İlhan, 1930 yıllarında Sabahattin'in evlenme isteyen

mektubuna, «Ben Lenin'le evlenmek istiyorum» diye red cevabı veren çok hoş bir hanım. Sabahattin'in kişiliğini açacak mektuplar Ayşe İlhan'da olmalıdır (...) Ayşe İlhan'ın açıklayıcı olacağından kuşku yok. Bana öyle geliyor, Sabahattin karısını seçerken de İçimizdeki Şeytan'da Macide tipini yaratırken de Ayşe İlhan'ın mektuplarındaki telkinlerin etkisinde kaldı (...) Ayşe İlhan. Araştırmacılarını ve bu arada ekmeğini edebiyat üzerinden kazananları bekliyor.» (Küçük 1982 s. 98 dnt.) Küçük nedense çok önemli bulduğu Ayşe İlhan'ın mektuplarını, yayınlandıktan sonra göz ardı ediyor.

⁴ S. Ali'nin ölümü konusunda yapılan yorumlar arasında, Küçük'ün öne sürdüğü görüşler açısından en önemlisi kuşkusuz ki Rasih Nuri İleri'nin ki. R. N. İleri, 1978 yılında S. Ali'nin Kırklareli Emniyet Müdürlüğü'nde öldürüldüğünü ileri sürmüştü. Küçük'ün "tez"inin çıkış noktası da tam burada önem kazanmakta zaten. Çünkü Küçük 1980'de S. Ali'nin ölümü ile görüşlerini, solcular işkencede ölmeyi seviyor, işkencede ölenlere özeniyorlar, onları putlaştırıyorlar sözleriyle açıklamaya başlıyor, S. Ali'nin polisle işbirliği yaptığını "ispatlıyor" ve ortaya bir "işbirlikçi" S. Ali portresi çıkartıyordu. 1990 yılında Uğur Mumcu da S. Ali'nin ölümü konusunda, Talat Turhan'ı ve Adnan Çakmak'ı kaynak göstererek Rasih Nuri İleri'nin "sorgulama sırasında işkenceyle öldürüldüğü" şeklindeki yorumunu pekiştiren bilgileri açıkladı (Bezirci 1992 s. 84). Küçük'ün bu bilgileri de görmemizlikten gelmesi, değerlendirmelerinin tümüyle bilgi manipülasyonuna ve deformasyonuna dayandığının iyi bir kanıtı olmaktadır.

⁵ Küçük'ün kişisel beğenisi ve S. Ali'nin eserlerini değerlendirmesinde kullandığı ölçütler hakkında, farklı zamanlarda yapılmış iki **Kuyucaklı Yusuf** değerlendirmesi güzel bir örnekleme oluşturmaktadır:

1) «...Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusuf'un yazarı. Bu inceleme için Kuyucaklı Yusuf'u yeniden okudum. Tek kelime ile «nefis». Ne kadar güzel ve ne kadar büyük bir roman...» (Küçük 1980 s. 8)

2) «Türk aydını doğuştan imparatorlukçudur, kurtarıcı bir hırsa sahip. Bu yüzden hep dayanak aramada kendisine sınır tanımamıştır. Kuyucaklı Yusuf'un Yusuf'u gibi davranmıştır. Mısırlı Prenslere veya yabancı elçilikleri kendisine pek yakın dost ve dayanak sanmıştır.» (Küçük 1985 s. 20)

⁶ S. Ali'nin **İçimizdeki Şeytan** romanının uyandırdığı yankının en önemli kaynaklarından birisi de kuşkusuz ki dönemin ırkçıların gösterdikleri tepkilerdir. Nihal Atsız, S. Ali'nin kurguladığı kişilerin bu çevredeki kişileri kötülemek için bilinen isimlere benzetildiğini ileri sürer. Bu konuda aslında oldukça da haklıdır. Ancak, roman kahramanlarının gerçek kişilerle benzeşmesi noktasında, romanın ana kahramanı olan Ömer'i de S. Ali ile özdeşleştirilmesi, bilinçli bir çarpıtma olarak karşımıza çıkmaktadır. Atsız, S. Ali'nin yarattığı Ömer ile S. Ali'yi özdeşleştirerek, S. Ali'ye karşı açtığı savaşa, **İçimizdeki Şeytanlar** isimli 16 sayfalık bir broşür bastırarak başlar, 1944'de mahkum olmasından sonra S. Ali'nin ölümüne kadar da devam eder. Atsız'ın ki ister bilinçli bir çarpıtma olsun, ister bilinçsizce yapılmış bir hata olsun, S. Ali, kurguladığı "zayıf yapılı" Ömer kişiliği ile amacına ulaşmada, normal bir "birinci roman kişiliği"nden elde edeceği sonuca göre çok daha başarılı olmuştur. Çünkü, "roman kahramanı"nın zayıflığı arttıkça, karşısına çıktığı "güçlü kişiliklerin" aşağılanması o ölçüde artmaktadır. Ve **İçimizdeki Şeytan**'ın kişiliklerinin oluşturulmasındaki başarı da tam bu noktada, "ana kahraman"ın olabilecek en zayıf karakter olarak seçilmesinde yatar. Atsız'ın zayıflık olarak olarak gördüğü ve S. Ali'ye saldırı noktası olarak seçtiği bu "kurmaca kişiliğin", Küçük tarafından da aynı amaçla kullanılması oldukça dikkat çekicidir.

⁷ Bu çalışma hazırlanırken, Küçük'ün referans gösterdiği **Vatan** gazetesinin Haziran 1948 tarihine ait cildi, Taksim / Atatürk Kitaplığı'nda, çok yıpranmış olduğu için okuyucuya çıkartılmıyordu. Söz konusu gazete, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde de bulunmamakta. **Vatan** gazetesinin Haziran 1948 nüshaları İstanbul / Basın Müzesi'nde mevcut. **Cumhuriyet**, **Son Posta** ve **Ulus** gazetelerinin ise Atatürk Kitaplığı'ndaki nüshalarından yararlanılmıştır. Ayrıca, Atatürk Kitaplığı ve Beyazıt Devlet Kütüphanesinde bulamadığım **Edebiyat Cephesi**'nin fotokopilerini Ali Haydar Haksal kişisel arşivinden sağlayabildim; kendisine teşekkür ederim.